

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Kuopion kaupunki pitää lähtökohtaisesti hyvänä esitystä kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistamisesta. Kotoutumiskoulutuksen yhdistäminen osa- tai kokoaikaiseen työhön on hyvä muutos. Tämä saattaa kuitenkin lisätä asiakasmäärää, jos työssä olevat maahanmuuttajat ilmoittautuvat työllisyyspalvelujen asiakkuuteen päästäkseen kotoutumiskoulutukseen.

Luku- ja kirjoitustaidon koulutusta esitetään siirrettäväksi työvoimakoulutukseksi ja työvoimaviranomaisen järjestettäväksi. Ko. koulutus oli vuosia sitten työvoimakoulutuksena, mutta se siirrettiin opetushallitukselle esim. sillä perusteella, että opiskelijat eivät välttämättä ole työllisyyspalvelujen tarpeessa. Käytännössä asiakkaat ohjattiin kuitenkin ilmoittautumaan työnhakijoiksi, jotta omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella tuetusti olisi mahdollista. Esitys tuntuu tervetulleelta sikäli, että asiakkaan koulutuspolun suunnittelu käy tältä osin yksinkertaisemmaksi. Kohderyhmä on kuitenkin sitä, jonka opiskelu on nykytilanteessa jatkunut aikuisten perusopetuksessa. Heillä on ollut tarvetta 2 – 3 vuotta kestävään koulutukseen, jossa opetellaan suomen kieltä ja hankitaan ammatillisessa koulutuksessa tarvittavia valmiuksia. Esityksen mukaan tämä ei enää pääsääntöisesti olisi mahdollista yli 30-vuotiaille työttömyysetuudella tuetusti. Yli 30-vuotiaat lukutaidottomina Suomeen tulleet asiakkaat olisivat siis työvoimakoulutuksen varassa ja lukutaitokoulutuksen jälkeen pyrkimässä kotoutumiskoulutukseen. Tämä lisää tarvetta kotoutumiskoulutukseen, mikä on ristiriidassa säästötavoitteiden ja rahoituksen kohdentamisen kanssa.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Vastaanottoon varautumisen kustannusten korvaamisen poistaminen vaikuttaa suoraan kuntien mahdollisuuteen ottaa vastaan kiintiöpakolaisia. Tämä aiheuttaa helposti vastaanoton keskittymisen suurimpiin kaupunkeihin, mikä taas vaikuttaa suoraan kuntien elinvoimaisuuteen lähitulevaisuudessa sekä voi tuoda tullessaan muita lieveilmiöitä.

Lakisääteisten tehtävien hoitaminen, mm. kotoutumiskoulutusten järjestäminen, edellyttää riittävää rahoitusta. On kannatettavaa yhdistää ja selkeyttää kotoutumiseen liittyviä ”rahoituskanavia”, mutta valtionosuuspohjaisuus voi aiheuttaa riskin, ettei rahoitusta kohdenneta riittävästi kotoutumispalveluihin.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esityksessä painotetaan maahanmuuttajan oman vastuun, itsenäisyyden ja omatoimisuuden vaatimusta. Kokemuksemme on, että ne, joilla on tähän kapasiteettia, pyrkivät lähes poikkeuksetta itsenäisyyteen ja omatoimisuuteen eivätkä jättäydy avun varaan. Tämä mahdollistuu kuitenkin vain siten, että tarjolla on palveluja, jotka tukevat kielen oppimista ja sitä kautta mm. työllistymistä.

Kunnalla ja työllisyysalueella taas on vaikeuksia nykyistenkin resurssien puitteissa tarpeeksi tukea niitä, jotka esim. luku- ja kirjoitustaidon puutteen takia eivät pysty hoitamaan asioitaan omatoimisesti. Palveluja pitäisi pystyä tarjoamaan todellisen palvelutarpeen mukaisesti, todellisuus ei tässä asiassa muutu lakitekstiä vaihtamalla.

Jos kotihoidontuki tulee mahdolliseksi vasta usean vuoden asumisajan jälkeen, se lisää työllisyyspalvelujen asiakasmäärää ei-työhaluisilla kotivanhemmilla. Työllisyyspalvelun resurssien tulisi olla todella hyvät, että aikaa ja palveluja riittäisi näiden asiakkaiden ohjaamiseen työhön ja koulutukseen. Käytännössä tällä uudistuksella ei olisi kovin suurta vaikutusta, jos työllisyyspalvelujen henkilöstö joutuu resurssipulan takia priorisoimaan niitä asiakkaita, joiden eteenpäin menoa voidaan tuloksellisesti tukea.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Kotoutumissuunnitelman laatiminen palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä on jo nyt arkipäivää, eikä säännöksen muuttamisella ole käytännössä prosessia sujuvoittavaa ja nopeuttavaa vaikutusta eikä tästä synny mainittavaa säästöä kunnille.

Huolta herättää lakiesitykseen liittyvä kirjaus kunnan vastuun vähenemisestä palvelujen yhteensovittamisen velvollisuuteen liittyen, sillä se heikentää kotoutumispalvelujen kokonaisuutta ja vaikuttavuutta kuntatasolla.

Kotoutumisen alkuvaiheessa on erityisen tärkeää turvata palvelut ja resurssit maahanmuuttajien palvelutarpeen mukaisesti. Kielenoppiminen on tärkeä osa kotoutumista, mutta täytyy voida turvata edellytykset oppimiselle, esimerkiksi hyvinvointialueen palvelujen turvin tilanteen niin vaatiessa.

Muut huomiot

Lainsäätämisessä on huomioitava kokonaisuutena lain kirjausten vaikutus maahanmuuttajan mahdollisuuteen kotoutua. Se, mitä lakiin ei ole kirjattu ja laissa säädetty jää usein toteutumatta ja järjestämättä, eikä tähän ohjata resurssia. Kotoutujan tosiasialliset mahdollisuudet ja vastuu omasta kotoutumisesta ei myöskään tällöin voi toteutua. Kotoutumisesta, kotoutujan omasta vastuusta ja kotoutumisen tavoitteesta puhuttaessa, on huomioitava, ettei nopea työllistyminen itsessään ole ainoa relevantti tavoite. Kielen oppiminen luo pohjan kotoutumiselle ja siihen tulee olla riittävät resurssit.

Noronen Virpi
Kuopion kaupunki